

ਫੁਲ ਬੈਚ

ਪੱਤਰ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ

ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਜੈਨ, ਐਸ.ਸੀ ਮਿੱਤਲ ਅਤੇ ਏ.ਐਸ. ਬੈਂਸ ਜੇ.ਜੇ.

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਆਦਿ।—ਜਵਾਬਦਾਤਾ

ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 414 ਆਫ 1973,

2 ਅਗਸਤ 1976

ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਐਕਟ (1911 ਦਾ III)— ਸੈਕਸ਼ਨ 12-ਬੀ—ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸੀਪਲ - ਚੋਣ ਨਿਯਮ 1952— ਨਿਯਮ 51 ਤੋਂ 53 ਅਤੇ 63— ਅਯੋਗ ਵੋਟ ਦਾ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ—ਕੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ—ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਾ. ਅਜਿਹੇ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ—ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ।

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਚੋਣ ਰੂਲਜ਼ 1952 ਦੇ ਨਿਯਮ 63 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੇਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 'ਪਦਾਰਥ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ' ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 51 ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਐਕਟ, 1911 ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈ, ਇੱਕ 'ਭੌਤਿਕ ਬੇਨਿਯਮਤਾ' ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਯੋਗ ਵੋਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਅੱਗੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਚੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। 'ਭੌਤਿਕ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ" । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਅਯੋਗ ਵੋਟ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਚੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਗਤ ਦੁਆਰਾ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ । (ਪਰਾ 5।)

ਓਕਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, 1972 PLR 378 ਓਵਰਉਲਡ

1976 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਜੈਨ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਸ. ਬੈਂਸ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਲੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਚ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਜੈਨ, ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਸੀ. ਮਿੱਤਲ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਸ. ਬੈਂਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਚ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ 2 ਅਗਸਤ, 1976 ਨੂੰ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

25 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1973 ਨੂੰ 1972 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰਬਰ 3911 ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਮ.ਆਰ. ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ X ਅਧੀਨ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਐਚਐਸ ਸਾਹਨੀ, ਵਕੀਲ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ। _ ਜ

ਆਈ.ਐਸ. ਟਿਵਾਣਾ, ਡੀ.ਏ.ਜੀ. ਪੰਜਾਬ, ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਓਲ ਕੌਸ਼ਲ,
ਐਡਵੋਕੇਟ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਜੈਨ, ਜੇ.—(1) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੈਟਰਸ ਪੈਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ X ਅਧੀਨ ਇਹ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਪੀਲ ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਬੈਸ, ਜੇ. ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਆਈ। ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ *ਓਕਾਰ ਸਿੰਘ* ਬਨਾਮ *ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ* (1) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ।

(2) ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਿਲਖੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਸੋਮ ਨਾਥ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, 9 ਜੁਲਾਈ, 1972 ਨੂੰ ਪੁਨਜ਼ਬ ਮਿਉਂਸਪਲ ਐਕਟ, 1911 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਦੀ ਧਾਰਾ 12-ਬੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਚੁਣਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਐਕਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੰਮੀ ਖੋਸਲਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਿਰਮਲਾ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਨੇ - ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋ ਮਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿ-ਵਿਕਲਪ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਮਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿ-ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ - ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

(3) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਨੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਸਹਿ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ; ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਉਕਤ ਦੋ ਸਹਿ-ਚੁਣੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰੇ ਈਓਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ? ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।

(4) ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕਮਾਤਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਹਿ-ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇ ਨਿਯਮ 52

(1) 1972 PLR 378

Parkash Chand v. State of Punjab, etc. (Prem Chand Jain, J.)

ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਚੋਣ ਨਿਯਮ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਯਮਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਿਯਮ 53 ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 63 ਚੋਣ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹੇਠਾਂ ਪੜ੍ਹੋ -

"63. ਚੋਣ ਅਯੋਗ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ : -

(1) ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰੋ ਜੇਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ-

(a) * * * * *

(b) * * * * *

(c) ਕੋਈ ਪਦਾਰਥਕ ਬੇਨਿਯਮੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਾਂ

(d) ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਚੋਣ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ - ਨਿਯਮ 51 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (i) ਜਾਂ (ii) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦਾ ਏਜੰਟ ਜਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਏਜੰਟ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਏਜੰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਏਜੰਟ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

'ਮਟੀਰੀਅਲ ਬੇਨਿਯਮਤਾ' ਨੂੰ ਨਿਯਮ 51 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

"ਚੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ 'ਭੌਤਿਕ ਬੇਨਿਯਮਤਾ' ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਜਾਂ ਅਨੁਚਿਤ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੋਟ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੋਟ ਦੇ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਪਾਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ, ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(5) ਅਤੇ ਨਿਯਮ 63e an:telection candbekdeclaredi voidirif ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਚੋਣ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 'ਭੌਤਿਕ ਬੇਨਿਯਮਤਾ' ਹੋਈ ਹੈ। ਨਿਯਮ 51 ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟ ਦਾ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਜੋ ਕਿ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਪਾਲਣਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਹੋਵੇਗਾ

ਐਲ.ਐਲ.ਬੀ. ਪੰਜਾਬ ਅਬ ਅਤੇ ਹੁੜ ਯਾਨ (1977)1 'ਭੌਤਿਕ ਬੇਨਿਯਮਤਾ', ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੇਅਰਥ ਵੋਟ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੋਣ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਓ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਭੌਤਿਕ ਬੇਨਿਯਮਤਾ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ "ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਬੇਕਾਰ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(6) ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਣੌਤੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸਹਿ-ਚੁਣੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਭੌਤਿਕ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਤੱਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਨੀ ਨੇ *ਓਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ* ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ *ਲੇਨ ਬਨਾਮ ਨੌਰਮਨ, (1891) 66 ਐਲਟੀ 83* ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਜੇ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ *ਓਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ* ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਸਮਰਥਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਈ ਗਈ ਦਲੀਲ ਦਾ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੇਅਰਥ ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਉੱਥੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਹੀ ਜੇ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ *ਵਲਿਸਟ ਨਰਾਇਣ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਦੇਵ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰ (2)* ਅਤੇ *ਪਾਓਕਈ ਹੂਕੀਪ ਬਨਾਮ ਰਿਸ਼ਾਕ ਅਤੇ ਹੋਰ (3)* ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੇਖੋ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢੇਗੀ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਥੀ * ਸਹਿਯੋਗੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ।

- (2) ਏਆਈਆਰ 1954 ਐਸਸੀ 513.
- (3) ਏਆਈਆਰ 1969 ਐਸਸੀ 663.

Parkash Chand v. State of Punjab, etc. (Prem Chand Jain, J.)

(7) ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰੀਦਾਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿਚਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ; ਮਿਲਖੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਸੋਮ ਨਾਥ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 6 ਅਤੇ 7 (ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ) ਨੇ 10-10 ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ 7-7 ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਦੋ ਸਹਿ-ਚੁਣੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਨੰਬਰ 6 ਅਤੇ 7, ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹਨਾਂ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ: 6 ਅਤੇ 7 ਨੇ 8-8 ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਬੇਅਰਥ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਚੋਣ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

(8) ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਨੀ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਨਿਯਮ 63 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਸਹਿ-ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੁਆਰਾ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ, ਆਜ਼ਾਦ ਚੋਣ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਦਲੀਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦਾ ਨਿਰਪੱਖ ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੇਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਖੋਜ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (i) ਜਾਂ (ii) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਿਯਮ 51 ਦੇ) ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਏਜੰਟ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਏਜੰਟ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਏਜੰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਏਜੰਟ ਦੇ, ਫਿਰ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਡਿੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਨਿਯਮ 63 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ।

(9) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

(10) ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਲਾਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਸ.ਸੀ. ਮਿੱਤਲ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਏ.ਐੱਸ. ਬੈਸ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

Parkash Chand v. State of Punjab, etc. (Prem Chand Jain, J.)

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ